

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institutionum Juris Canonici Sive Primorum totius Sacrae
Jurisprudentiae Elementorum. Libri Quatuor**

Febeo, Francesco Antonio

Coloniæ Agrippinæ, 1704

VD18 13560743-001

Tit. I. De Accusationibus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63052](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63052)

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER QUARTUS.

TIT. I.

De Accusationibus.

1. Uandoquidem ex dictis ad initium libri præcedentis, iudicium aliud civile est, aliud criminale; cum expositum sit toto eodem libro quod pertinet ad civile, sequitur ut de criminali dispiciamus, exordium sumentes à modo, quo juxta Sacros Canones instituitur, ac deinde gradum facientes ad crimina, quæ sunt ejusdem iudicii materia, & ad pœnas, quibus absolvitur, quæ erunt materia sequentium rubricarum.

2. Criminale iudicium nihil omnino simile habere cum cæteris iudiciis, de quibus supra locuti sumus, asseritur in §. 1. *Instit. de publ. iudic.* quod tamen intellige cum *Glos. ibid. v. nec omnino quicquam* quoad aliqua magis præcipua, iudiciorum, ut puta quoad initium seu institutionem, cum civile per actionem; ac criminale per accusationem, inquisitionem, aut denuntiationem instituat: quoad finem, quia in civilibus agitur ut aliquid detur Actori, in criminalibus

M
 alibus autem ut puniatur accusatus: demum in
 aliquibus etiam quoad progressum; tum quia
 in civilibus probat tantum Actor, ex *l. qui ac-
 cusare 4. C. de Eden.* sed in criminalibus quando-
 que & Actor & Reus, *l. ubi falsi 22. C. ad leg. Corn.
 de falsis, & l. fallaciter ult. C. de abolitionib.* tum
 etiam quia in criminalibus multo clarior pro-
 batio requiritur contra Reum quam sufficiat in
 civilibus, ut pluries in superioribus indicatum
 est. Cæterum quoad plura utrumque judicio-
 rum genus convenire manifestum est, cum in
 utroque libellus porrigatur, juretur de calum-
 nia, examinentur testes &c. ut notatur ibidem à
 Glor. citata.

nitium
 aliud
 um ex-
 o quod
 i dispi-
 o juxta
 radum
 judicii
 r, quæ
 simile
 ora lo-
 judic.
 ec om-
 cipua,
 nstitu-
 minale
 enun-
 in ci-
 crimi-
 alibus

3. Instituitur itaque criminale judicium vel
 per accusationem, vel per denunciationem, vel
 per inquisitionem, *c. super his 16. de accusation.
 & c. licet. Heli 31. de Simon.* Est autem hic accu-
 satio juxta *Host. in Sum. h. t.* criminis alicujus
 apud judicem competentem, inscriptione in-
 terveniente, ad pœnam facta delatio quæ defi-
 nitio seu descriptio colligitur etiam ex *l. fin. C.
 de accusation.*

4. Fieri ista solet per libellum accusatorium
 in quo contineatur nomen judicis, accusatoris,
 & Rei, item delicti locum & tempus, ut supra
 diximus in *lib. 3. tit. 5. ex l. Libellorum 3. ff. eod.*
 ac præterea subscribat se accusator ad pœnam
 talionis, hoc est obligationem in se suscipiat

subeundi eandem vel similem pœnam, si crimen delatum non probaverit, quam Reus probato crimine pati debuisset, atque hoc est quod in jure intelligitur nomine inscriptionis. Ejusmodi inscriptio statuta olim fuit, ne facile quis ad accusationem profliret, *l. si cui 7. ff. eod.* sed quia fortasse propter ejus necessitatem multi deterrebantur ab accusando, unde plura crimina manebant impunita; ideo passim ejus usus à foro recessit, pro quo consulenda est particularium regionum consuetudo.

5. Quilibet ad accusandum in foro admittitur tum pro sua suorumq; injuria prosequenda sive ad interesse privatum, tum ad vindictam publicam, nisi specialiter & expresse reperiat jure prohibitus, quemadmodum aliqui prohibentur propter infirmitatem ætatis aut sexus: ut mulier, & pupillus; aliqui propter delictum proprium, ut infames aliqui; propter conditionem suam: ut filii contra parentes, & liberi contra patronos; aliqui propter suspicionem calumniæ: ut illi qui falsum testimonium subornati dixerunt, & sic de pluribus aliis, qui fuse recensentur in *l. qui accusare 8. & seqq. ff. de accusation. c. Prohibentur 13. 11. q. 1. & pluribus cc. 11. q. 7.* ubi etiam inter cæteros numerantur laici qui Clericum accusare prohibentur, ut in *c. 2. & 3. ead. q. 7.* & Clerici quibus vetitum est Laicos accusare, ut in *c. Sicut Sacerdotes 6. ead. c. 11.*

l. 1. § 9. tum ad vitandum irregularitatis periculum si pœna sanguinis afficiatur accusatus, tum quod reverentia status Clericalis id exigat ut his odiosis litigiis & minus laudabilibus accusationibus se non immisceant. Has aliasque à publica accusandi facultate exceptiones, *Glos. in c. 1. de accusation.* his versibus complectitur.

Femina, pupillus, delatus, crimine tentus.

Suspectus, questu corruptus, sortilegusque.

Infamis, servus, pauper, cum milite Princeps.

Libertus, socius socium, nec non inimici.

Clericus Ecclesiam nullus deferre valebit.

6. Hæc dicta procedunt præsertim quoad accusationem ad vindictam publicam. Si enim accusent ad suum duntaxat, aut suorum, aut suæ Ecclesiæ interesse, plerumque non repelluntur, juxta *l. Hi tamen n. ff. de accusation.* sed & aliquæ sunt criminum species à communi ea regula exceptæ, ad quorum scilicet accusationem admittuntur etiam plerique illorum, quibus cæteroquin accusare prohibitum est, ut suis infra locis indicabitur, ubi de illis particularibus criminibus sermo erit.

7. Illud tamen hic admonendi sumus, si de facto contingat accusatorem aliquem inhabilem ad accusandum accedere, nec à Judice ex officio, nec ab accusato per exceptionem repelli, non propterea processum accusationis invali-

dari, ut testatur communis opinio, satisque convinci arg. textus in *c. Pia 1. de excep. in 6.* ubi valet iudicium cum excommunicato, si contra eum non fuit exceptum.

8. Personæ quæ accusari criminaliter possunt, sunt generatim omnes delinquentes, sine ulla sexus differentia, etiam impuberes pubertati proximi qui præsumuntur esse doli capaces, ex *l. Pupillum 11.1. ff. de reg. jur.* quamvis postea possit interdum Iudex miseratione ætatis mitigare illis poenam, juxta *l. Auxilium 37. §. In delictis ff. de minorib.* Excipitur tamen ab hac generali regula delinquens, qui sit in suprema aliqua dignitate, potestateq; constitutus, cujus accusatio durante eo munere regulariter intentari, aut saltem examinari non potest, *l. qui accusare 8. ff. de accusat. & l. si adulterium 38. in fine ff. ad leg. Jul. de adulter.* Item excipitur qui jam semel fuerit de aliquo crimine accusatus & legitime absolutus: hic enim iterum de eodem crimine non impetitur, *c. De his 4. de accusation.* Demum excipitur quasi beneficio cujusdam præscriptionis qui crimen aliquod commiserit ante 20. annos, totoq; eo tempore nunquam fuerit ejus criminis accusatus, *l. Querela 12. C. ad leg. corn. de falsis & tradit Farinac. in praxi crim. p. 1. tit. 1. de inquis. q. 10.* dummodo tamen crimen totum tantum fuerit, & non habeat tractum successivum, qualem habet v.g. crimen hæresis, Apostasiæ, matrimonio-

rimonii contra Sacros Canones contracti
&c. in quibus quis persistit, adeoque deli-
ctum continuat ut notat Zoef. ff. de accusation.
num. 27.

9. Quod attinet ad modum procedendi in
judicio criminali accusatorio, proportionaliter
idem ille servatur, qui in judicio civili, de quo
dictum est in libro præced. paucis quibusdam
exceptis, quæ in titulis ejusdem libri præceden-
tis congruo loco notata sunt. Inter hæc illud
potissimum recensetur, quod ut paulo ante di-
ximus, multo clarior & evidentior probatio re-
quiratur in criminalibus, majorq; libertas con-
cedatur Reo defendendi causam suam, etiam
postquam in illa conclusum est: & quod quam-
vis actio civilis permittatur per Procuratorem
tractari; id tamen in actione quæ criminaliter
agitur, regulariter prohibetur tum ad defen-
dendum, tum ad accusandum, ex c. Veniens 15.
de accusat. & l. penult. §. fin. ff. de publ. judiciis, ex-
ceptis aliquibus particularibus casibus quos no-
tavimus in tit. 3. libri præced. Periculum enim
esset facile eludendi eam actionem si vel accusa-
tor vel Reus posset eidem non personaliter, sed
per Procuratorem adesse: quia & accusatus faci-
le subterfugeret pœnam illam capitalem, vel
aliam corporalem, qua post probationem cri-
minis puniri meretur: & accusator pœnam ta-
lionis, aut (ubi ea in desuetudinem abiit) aliam

arbitrariam, quæ illi infligitur, si inventus fuerit in accusatione calumniator.

10. Si igitur accidat absentem aliquem deferri, (quod in Jure permissum est, saltem quoad receptionem nominis inter Reos, ut colligitur ex *l. Nullus 2. §. Ex longinquo C. de exhiben. Reis*) recipitur ea delatio, sed in causa regulariter non proceditur, & multo minus ad sententiam damnationis devenitur, donec accusatus personaliter advenerit, ex *l. Absentem 6. C. de accusat.* juncta *ibid. Glos. v. Non posse*, ad id coactus, si opus fuerit etiam per excommunicationis censuram, ne hac Juris æquitate ad commissi criminis impunitatem abutatur, Quod si ea pœna non obstante, contumaciter intra annum se Judici non præsentaverit, habetur pro convicto, *l. 9. 3. c. Rursus 36.* juxta intellectum Glossæ *ibid.*

11. Quod etiam fortiori jure procedit, si accusatus, postquam personaliter interfuit contestationi litis, progressui judicii se subducatur, & contumaciter absens fiat: tunc enim ratione contumaciæ damnabilioris, non obstante ejus absentia proceditur in judicio, & si de delicto liquet, ad sententiam devenitur, supposito quod sententia sit talis generis, ut etiam in absentem mandari possit executioni, qualis est sententia privationis, depositionis, privationis ab

offi-

officio, &c. ut docet *Abb. in c. Veritatis 8. de do-
lo & contum. n. 20.*

12. Cum autem æquitati consonum sit, ut
ubi congruis juris remediis Rei malitia coerce-
tur, non negligatur malitia Accusatoris, cujus
cæteroquin causa minus favorabilis est, ex *cap.
Cum sunt. 11. de reg. jur. in 6. & l. favorabiliores.
167. ff. eod.* ideo sicut Reus, ita & Accusator con-
tumaciter absens statutis in jure pœnis subjectus
est, ut constat ex toto tit. ff. & C. ad S. C. Turpil-
lian. Si igitur accidat Accusatorem instituta se-
mel accusatione, & post litem contestatam, aut
etiam ante litem contestatam, sed post datos fi-
de jussores de lite prosequenda, aut etiam an-
te datos fidejussores, sed post datum libellum,
judicio se subducere, & ad probandum cri-
men non comparere, abolitione non impe-
trata, incidit in pœnam Turpilliani, hoc est no-
tatur infamia cum mulcta quinque librarum
auri, & si delicti qualitas postulat, ulterius et-
iam punitur pro motu Judicis. Sumuntur hæc
ex textu expresso in *l. 1. & 2. C. ad S. C. Turpill.
l. 1. ff. eod. & l. Prævaricationis 3. §. fin. ff. de
Prævaricat.* Consonat etiam textus in *c. Li-
cet in beato. 14. de accusat.* ubi quibusdam Ca-
nonicis non imputatur ad pœnam quod ab
accusatione destitissent, quia non se ob-
strinxerant vinculo inscriptionis: unde à con-
trario sensu deducitur, quod si accusator desistat
post

post inscriptionem, quæ de jure ponitur in libello accusatorio, punitur Turpilliano.

13. Dixi *abolitione non impetrata*. Nomine autem abolitionis hic intelligitur venia five facultas desistendi ab accusatione, eamque Juristæ in rubr. C. de abolitionib. communiter dividunt in generalem seu publicam, & specialem five privatam. Generalis seu publica est quæ publice fit vel ipso jure, ut puta ratione feriarum pro certo tempore indictarum, vel ex decreto Principis ob diem insignem, aut publicam gratulationem &c. *l. Abolitio 7. cum seq. ff. ad Turpillian.* quamvis plerumque ejusmodi abolitio suspendat potius quam extinguat accusationem, cum finitis feriis permittatur Accusatori repetere Reum, dummodo id faciat intra 30. dies à die quo feriæ finitæ sunt, *l. Aut privatim 10. ff. eod.* quia iis elapsis ulterius non auditur, ex *l. 1. C. de generali abolit.* Impune tamen, & contra metum Turpilliani omittit accusator etiam intra eos 30. dies Reum repetere, per textum *l. Si interveniente 12. ff. ad Turpill.* quia, ut ibidem dicitur, non videtur desistere, qui exemptum Reum non defert.

14. Hæc autem intelligenda sunt quoad accusationem jam antecederet institutam antequam abolitio generalis interveniret. Caterum si eo tempore quo generalis abolitio accusationum indulgetur, alicujus causa criminalis nondum

dum agi cœpta fuerit per litis contestationem, sed tantummodo oblatus fuerit libellus accusatorius, tunc locum non habet prædictus effectus generalis abolitionis; si finitis feriis ab accusatione desistat, incidit in Turpillianum, ut sumitur ex *l. 2. C. de gener. abolit.* & ex *l. penult. ff. ad Turpillian.*

15. Abolitio specialis sive privata est omit- tendæ accusationis venia, quam privatim ac- cusator petit & impetrat à Judice qui de crimi- ne cognoscit, ut sumitur ex *l. 1. §. Abolitio pri- vatim. ff. eod.* & ex *l. 2. C. de abolitionib. junctâ ibid. Glos. v. à competenti.* Ejusmodi abolitionem non pro omnibus delictis, nec in omnibus circumstantiis, neque cuilibet Accusatori Ju- dex pro libito dare potest. Non enim conce- ditur in crimine capitali, ex *l. fin. Cod. ad Tur- pill.* & particulariter in delictis numeratis in *l. fallaciter 3. C. de abolition.* ac præterea despici- endum Judici est utrum Accusator fallaci- ter & calumniosè in accusatione se gesserit, quia tunc eidem abolitio non conceditur, per textum in ead. *l. fallaciter*, ne ejus fraus im- punita relinquatur. Item non conceditur abolitio, si Judex deprehendat abolitionem peti ab Accusatore per deceptionem vel cor- rupto pecuniis à Reo, ex *l. 2. C. eod.* ne vi- delicet ipse Reus commodum à sua pravitate reportet. Sed & universim non nisi causa cog-

ta hujuscemodi abolitio conceditur à Judice, qui propterea perpendere secum diligenter debet, an per errorem seu temeritatem, seu calorem Accusator profuerit ad accusationem, unde hæc explanans Accusator abolitioni locum faciet, ex *ead. l. 2.*

16, Illud quoque juris in hac re servatur, ut ea causæ cognitio in ordine ad concedendam abolitionem fiat præsentem etiam Reo, ut sumitur ex *ead. l. 2.* quamvis non semper ejus assensus requiratur. Distinguendum enim est, utrum res sit integra ex parte Rei nec ne? hoc est utrum carceres, verbera, catenas, tormenta passus fuerit: item utrum lis diu steterit, seu ultra 30. dies duraverit; quia in his casibus, invito Reo, abolitio non conceditur; secus autem re integra, & lite infra 30. dies instituta, ex *cit. l. fallaciter, & l. fin. ff. ad Turpill.* quia videlicet tunc per concessionem abolitionis parum vel nihil læditur causa Rei, sicut læderetur si postquam ad prædictum statum causa deducta est, Accusator ex autoritate Judicis impune desisteret.

17. Adde aliquando neque sufficere consensum Rei. Si enim accidat occasione judicii criminalis, causa testimonii, vexata fuisse tormentis corpora ingenuorum licet plebeiorum, qui conscii & participes criminis non erant; tunc abolitio à Judice non conceditur, etiam

tiam si Accusator petat & Accusatus consentiat, ex cit. *l. fallaciter*, ne scilicet impune sit Accusatori absque sufficienti causa Testes illos tormentis exposuisse.

18. Accusator itaque vigore abolitionis ab instituta accusatione desistens, liberatur à Turpilliano. Sed & insuper privatur in posterum facultate accusandi de eodem crimine eundem Reum, per textum in *l. Mulier. 4. ff. ad Turpill.* nisi specialiter ipsi Princeps permittat, ex *l. 1. C. de abolition.* Quod etiam latius extenditur de Jure Canonico expresso in *c. Licet 14. de accusation.* ubi accusanti etiam citra vinculum inscriptionis, & postea accusationem non prosequenti perpetuum de eodem crimine silentium imponitur, ne super eodem illi de cætero liceat eundem Reum accusare, vel etiam infamare.

19. Extra casum impetratæ abolitionis, & loquendo in puncto prosecutionis causæ criminalis, incumbit Accusatori onus probandi crimen objectum, ut supra dictum est. Quod si in ea probatione deficiat, tunc Reo absoluto incipit Judicis cognitio contra Accusatorem, examinando videlicet qua mente ductus idem Accusator processerit ad accusandum. In eo examine, si ex justa causa, & probabili errore ductum reperierit accusasse, eundem absolvere debet. Si autem in evidenti calumnia eumprehenderit, seu scienter falsum crimen imposuisse,

se, legitimam pœnam ei irrogat, per textum in l. 1. §. *Sed non utique ff. ad Turpill.* quæ pœna olim ex lege Remmia (cujus mentio fit in l. *Quæsitum* 13. ff. de Testib.) erat ut ipsi inureretur in fronte littera K. ut tradit Cujac. ad l. *Iseni* 18. ff. *Qui testam. facere poss.* Sed cum postea eam pœnam abrogaverit Constantinus in l. *Si quis in metallum* 17. C. de pœnis, successit pœna talionis, de qua supra dictum est, approbata etiam in Jure Canonico §. *quæst.* 6. cap. 2. ita vocata ex eo quia talis, seu similis illa fit, qualis esset pœna qua puniretur accusatus si convictus fuisset, ut explicat Abb in cap. *superbis* 16. de accusation. n. 8. aut ubi ea in defuetudinem abiit, vel ubi ejusdem capax non est calumniator, alia pœna extraordinaria, præter infamiam statutam §. 9. 6. cap. 1. & 3. nec non in l. *qui non probasse* 3. & l. *nostris* 8. C. de calumniatorib.

20. Inde fit quod cum pœna canonica Clericorum pro magnis sceleribus fit depositio ab Ordine, ex cap. *tua* 6. de pœnis, si contingat Clericum inferioris Ordinis fuisse calumniatorem contra Clericum Ordinis superioris, puta Subdiaconum contra Diaconum; tunc Subdiaconus in pœnâ calumniæ non solum deponitur ab Officio, sed etiam verberibus publicè castigatus in exilium deportatur, ex cap. 1. de calumniatorib. quia videlicet sola depositio Subdiaconi est minor pœna, quam depositio qua

Diac-

Diaconus puniretur si convictus fuisset, unde in supplementum alia etiam poena præter depositionem imponitur Subdiacono calumniatori, ut post Gloss. in eod. cap. 1. de calumniat. notat Panor. ibid. num. 5. & Host. in sum. de calumniat. §. quali poena calumniator.

21. Quod tamen dictum est, Accusatore non probante absolvi Reum, intelligi debet nisi eidem Reo sit indicenda purgatio, vel propter vulgatam infamiam, vel propter grave scandalum, vel propter vehementem suspicionem quorum quodlibet satis est ad purgationem indicendam, ex c. inter 10. §. attendentes de purgat. canon. unde in eisdem circumstantiis purgatio indicitur, etiamsi contra Reum infamatum nullus Accusator accedat, prout sumitur ex c. accedens 23. de accusation. In casu autem purgationis indictæ, Reus vel satis ostendit innocentiam suam de objecto crimine, & tunc absolvi debet tum ab eodem crimine tum ab ejus infamia, innocens declarari, & in pristinum statum restitui, 2. quest. 4. c. habet 7. & c. ex tuarum 8. de purg. canon. Vel in purgatione deficit, & tunc eadem poena punitur in Jure Canonico, ac si de crimine convictus esset, hoc est poena depositionis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico, ex cap. cum P. 7. eod.

22. Ratio hujus Canonis ea communiter redditur à Canonistis cum Gloss. in c. insinua-

zum

tum 13. de simon. v. perpetuo privet, & cum Abb. in c. accedens 23. de accusat. n. 4. quod præsumptio probabilis orta ex infamia contra Reum transeat per defectum purgationis in violentam, & quod ratione hujus violentæ præsumptionis puniatur, ut convictus, ubi etiam nonnulli conantur afferre rationem quare ita procedatur in Jure Canonico cum cæteroquin in Jure civili violenta præsumptio non sufficiat ad imponendam ordinariam criminis. Sed hæc ratio non videtur usquequaque subsistens: quia etiam in Jure Canonico per textum expressum in c. litteras 14. de præsumpt. sola præsumptio etiam vehemens de crimine non satis est ad condemnationem, ut diximus in lib. præced. ubi de præsumptionib. Congruentiùs igitur statutum illius c. cum P. refunditur in infamiam juris, & facti, qua laborat accusatus de gravi crimine, & in ejus purgatione deficiens: infamiam enim secundum se satis esse ut quis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur, tradit post Dynum Gloss. fin. in c. infamibus penult. de reg. jur. in 6. quod præsertim procedit postquam infamia quasi transivit in rem judicatam, sicut transit in defectu purgationis, ut sicut propter magnitudinem criminis infamatus, pendente ejus infamiæ judicio non solum promoveri nequit, c. omnipotens 4. de accusationib. sed etiam suspendi potest ab officio & beneficio,

cio, ex c. inter 10. de purgat. canon. ita & infamia transeunte in rem judicatam, ab omni officio, & beneficio deponatur. Consonat etiam Jus civile in l. infamia 8. C. de Decurionib. lib. 10. & l. Judices 12. C. de dignitatib. lib. 12. per quæ jura infames officiis, & dignitatibus civilibus etiam ante contractam infamiam acquisitis exuuntur.

23. Quæ dicta sunt hætenus de purgatione, intelligenda sunt de purgatione canonica. Alia enim est purgatio vulgaris, alia purgatio canonica, ut constat ex toto tit. de purgat. vulgari, & tit. de purgat. canon. in Decretalibus. Purgatio vulgaris dicitur illa probatio, quam vulgus invenit, & usu introduxit, sed sacri Canones damnaverunt, vel quia per illam Deus tentari videtur, 2. q. 4. c. Monomachiam 23. & c. fin. de purgat. vulg. vel etiam quia per eam facile contingit, ut poena criminis refundatur in innocentem, ut sumitur ex c. 2. eod. Hujus prohibiti generis in Jure Canonico specialiter recensetur purgatio facta per Monomachiam sive duelum, cit. c. Monomachiam, & c. 1. de purgat. vulg. purgatio facta per contactum ferri candentis, vel aquæ ferventis sive frigidæ, c. Mennam. 8. §. fin. 2. q. 4. cap. consulisti 21. ead. cau. & q. & c. ex tuarum 8. de purg. canon. & sic de reliquis similibus videndis apud Doctores in tit. de purgat. vulg. quæ vel superstitiosa sunt, vel fallacia, & incerta, & propterea prohibita, ac nisi
per

per ignorantiam invincibilem, aut per specialem Spiritus Sancti instinctum hic & nunc excusentur, peccaminosa.

24. Sola igitur illa purgatio, quæ Canonica dicitur, quia per Sacros Canones inducta est, adhiberi potest ad detegendum crimen, vel innocentiam infamari. Ejus autem forma describitur in *cap. quoties 5. de purg. canon.* in eoque consistit, quod purgandus juret primum super Sancta Dei Evangelia, se neque per seipsum, neque per submissam personam commisisse delictum, cujus infamia laborat, nec aliquem alium pro eo se sciente; sed & insuper testes aliquot jurent, quod veritatem eum dicere credunt, qui purgatur, unde vocantur Compurgatores, eorumque juramentum dicitur juramentum credulitatis, ex *c. de testibus 13. eod.* cum è converso juramentum purgandi dicatur juramentum veritatis.

25. Illud autem hac in re diligenter curandum est Judici, ut tam purgando, quam compurgatoribus faveat undequaue præsumptio, quod non sint peieraturi: quare ad hoc genus probationis purgandus non admittitur, nisi aliunde sit persona honesta, nobilis, vel ingenua: secus si sit persona vilis, aut aliunde infamis, qualis est v.g. qui fuerit alias furti damnatus, vel perjurus fuerit, vel falsum testimonium dixerit, juxta textum in *c. 1. de purg. canon.* cuius

ius generis personæ ad iuramentum non admittuntur, sed purgantur aliter ad arbitrium Iudicis, ut ibid. docet *Glos. fin.*

26. Idem quoque juris servatur in compurgatoribus, qui debent esse talis honestatis, & opinionis, ut verisimile sit eos nolle amore, vel odio, vel spe obtinendæ pecuniæ peierare. Sed & ut idonei appareant, necesse est, ut ejus quem purgare debent, vitam & conversationem agnoscant, ut habet textus in *cap. cum P. 7. & cap. inter 10. §. ipsum igitur. de purg. canon.* Item de jure communi debent esse ejusdem Ordinis cum purgando, ut si hic sit Episcopus, etiam Compurgatores sint Episcopi; si Presbyter, sint Presbyteri, & sic de reliquis: dummodo eorum copia haberi possit, & purgando non sint aliunde inimici, quia in ejusmodi casu admittuntur etiam alii inferioris Ordinis ad compurgandum, imo & in defectu Clericorum, etiam laici honesti, & in defectu virorum, etiam femine, ex *cap. cum in juventute 12. eod. juncta ibidem Glos. fin.*

27. Quod attinet ad numerum Compurgatorum, servatum olim fuit, ut Episcopus adhibitis 12. Episcopis se purgaret, Sacerdos adhibitis tribus, vel quinque, vel septem Sacerdotibus, Diaconus tribus aliis Diaconis, *cap. omnibus 20. & c. si legitimi 13. 2. q. 4.* Ratio autem quare pro majoribus statutus esset major numerus

merus

compurgantium, quam pro minoribus, affer-
tur à Panor. in supracit. c. inter 10. de purg. ca-
non. quia majores habent notitiam plurium, &
facilius propter potentiam inveniunt Compur-
gatores, quam minores, qui nec habent tot
notos, nec facile possunt alios inducere ad se
purgandum, quia Compurgatores sunt volun-
tarii, & non possunt compelli sicut alii Testes.
Adde & aliam congruentem rationem: quia quo
altioris Ordinis aliquis est, eo magis est expo-
situs oculis reliquorum, ejusque bono, vel ma-
lo nomine, & exemplo, populus facilius exci-
tatur: congruum igitur fuit, ut si quando ali-
quis ejusmodi purgandus esset ab infamia, qua
aspergebatur, manifestius purgaretur, multipli-
catis Testibus innocentiae suae. Hodie tamen
numerum Compurgatorum esse arbitrarium
Judici, habito respectu ad criminis enormita-
tem, qualitatemque personae, & infamiae docet
ibid. idem Abb. post Gloss. in eod. cap. inter. v.
quarta decima manus.

T I T. II.

De Denunciationibus.

1. **A**Lter modus instituendi criminales causas
juxta sacros Canones (ut in præced. tit. di-
ctū fuit) est denunciatio, quo nomine intelli-
gitur,